

Bygg-Start As
Hovedgaten 68B
4250 KOPERVIK

Dato: 23.01.2023
Dokumentnummer: 22/6953-7
Deres referanse: Inge Kenneth Gabrielsen
Saksbehandler: Ingvill Granodd

Tillatelse til tiltak - Gjerde/ levegg, trapp og uteområde - gnr. 15 bnr. 8 - Øyavegen 49

Adresse Øyavegen 49	Gårdsnr. 15	Bruksnr. 8	Festenr.	Seksjonsnr.
Tiltakshaver Erling Magnus Bergfjord Barlindstien 6a 4072 RANDABERG				
Type tiltak/bygning Nybygg / levegg og gjerde				

Vedtak

Søknaden er godkjent. Vedtaket er fattet med hjemmel i plan- og bygningsloven (pbl.) § 21-4.

Følgende tiltak er godkjent:

- Oppføring av levegg mellom låve og eldhus
- Oppføring av levegg og gjerde sør for låven
- Trapp langs låvens sørside

Vilkår

- Levegg mellom låve og eldhus skal være maks 10 meter lang

Søknad og saksopplysninger

Adresse Øyavegen 49	Gårdsnr. 15	Bruksnr. 8
-------------------------------	-----------------------	----------------------

Tegningsdokumentasjon

Tillatelsen er basert på situasjonsplan og tegningsdokumentasjon for uteplass nord for låven med journaldato 12. august 2022.

Tillatelsen er basert på tegningsdokumentasjon for levegg og gjerde sør for låven med journaldato 18. oktober 2022.

Plangrunnlag

- Plantype: reguleringsplan
- Planformål: Bolig – hensynssone bevaring

Lokalisering

- Minste avstand fra levegg og gjerde sør for låven til nabogrense skal være 0 meter. Minste avstand til nabogrensen fra levegg nord for låven skal være 1,5 meter.

Dette tiltaket krever utstikking av plassering.

- Tiltaket skal plasseres i samsvar med godkjent situasjonskart.
- Utstikking av plassering skal utføres av foretak med ansvarsrett for dette.
- Dersom annet firma enn kommunen sin oppmålingsavdeling blir brukt, skal koordinatene for alle hjørnene sendes til kommunen for oppdatering av det digitale kartet.
- Arbeidet må ikke igangsettes før endelig plassering er kontrollert av kommunen.

Nabovarsling

Det er gjennomført nabovarsling i samsvar med reglene i pbl § 21-3. Det er registrert følgende merkndaer i saken:

Eier av 15/2001 har følgende merknad:

Løa er en SEFRAK-registrert bygning med hensynssone.

Planen om byggetiltaket, som altså går på grensen til eiendommen vår, vil være til meget stor ulempe for oss og svert sjenerende for oss. Område det er snakk om er var hageområde og uteområde som vi bruker daglig året rundt og som vi har stor glede av.

Den planlagte sammenhengende leveggen og gjerdet som er på over 10 meter i lengde, og trappen til boenhet og terrassen som er planlagt like inntil grensene til eiendommen vår, vil gjøre en stor inngripen i uteområdet vart, og vil i stor grad påvirke hvordan vi opplever og bruker hagen vår.

Fra terrassen vil man se direkte inn i hageområdet og uteområdet vårt fra under 1 meters mellomrom. Det er kun et planlagt gjerde på 1 meters høyde som går på grensen som vil skille terrassen fra hagen og uteområdet vårt, i tillegg til en levegg på 3,2 meters lengde fra løas sør-vest-side (jf. tegninger). Det planlagte byggetiltaket vil også direkte sperre vår utsikt mot kaiområdet i Åkrehamn. Samlet sett vil det planlagte byggetiltaket være til meget stor ulempe og meget stor sjenanse for oss.

Det planlagte byggetiltaket, som altså går på grensen vår og består av en sammenhengende levegg og gjerde, en trapp til en ny boenhet og en terrasse, må vel defineres som et større tiltak, og ikke et mindre tiltak?

I så fall trer plan- og bygningslovens § 29-4 i kraft, der det står at «[. . .] byggverk ha en avstand fra nabogrense som angitt i forskrift eller som minst svarer til byggverkets halve høyde og ikke under 4 meter.»

I følge lovverket betyr at det planlagte byggverket må trekkes minst 4 meter fra grensen til eiendommen vår. Her gjelder vel også kapittel 4 i byggesaksforskriften. siden det er snakk om et byggetiltak med en lengde på over 10 meter?

Så vidt vi kan se, er den eneste muligheten eier av 15/8 har til å bygge det større tiltaket ifølge lovverket, en avstandsavklaring fra oss. Vi kommer ikke til å skrive under på en avstandserklæring.

Eiendommen det større planlagte tiltaket er planlagt på, altså 15/8, er i sin helhet SEFRAK-registrert. Det er vanskelig å se at det større planlagte tiltaket er i tråd med kulturminnelovens § 2.

Det er også vanskelig å se at Karmøy kommune kan gi det planlagte større tiltaket dispensasjon etter plan- og bygningsloven kap. 19, da dispensasjon bare kan gis hvis fordelene som dermed oppnås, er klart større enn ulempene. I denne saken er det vanskelig å se at fordelene er større enn ulempene. Den SEFRAK-registrerte leoa har allerede to innganger, en på østsiden og en på vestsiden, og vi kan ikke se at det skal være nødvendig å bygge en tredje inngang med tilhørende boenhet, trapp og terrasse på sør-siden av løa.

I tillegg til den meget store ulempen og sjenansen for oss, er det her snakk om en SEFRAK-registrert bygning med hensynssone etter lovverket. I Planbeskrivelse 204 1 OMRADERE GULERING FOR AKRAOYNA OG HOLMANE vedtatt av kommunestyret i Karmøy, står det også at eiendommen 15/8 er del av en hensynssone. Området er av kommuneantikvaren vurdert til å ha en kulturhistorisk verdi. Området er vist innenfor hensynssoner med bestemmelser i tilknytning til Utbedring av bygninger, tilbygg og pabygg. Nybygg. (jf. planbeskrivelse 204 1). Vi kan ikke se at det planlagte større tiltaket på eiendom 15/8 er i tråd med planbestemmelsene i Planbeskrivelse 204 1 OMRADERE GULERING FOR AKRAOYNA OG HOLMANE.

Vi kan heller ikke se at det planlagte større tiltaket er i tråd med bestemmelsene i § 8 KOMMUNEDELPLAN FOR AKREHAMN.

I nabovarselet står det at: «Det har vært god dialog med kommuneantikvar i forhold til utforming og estetikk av søkt tiltak. Vi mener at vedtaket med det er avklart i forhold til hensynsone H570.» Det kan umulig være slik at byggetiltak i hensynsone H570 kan avklares med kommuneantikvar før en søknad er sendt til kommunen og fylkeskommunen (alle tiltak på gjeldende eiendom er soknadspliktige). slik Inge Kenneth Gabrielsen på vegne av Bygg-start A/S hevder det i nabovarselet. Det vil i tilfelle være et direkte brudd på både plan- og bygningsloven og kulturminneloven. **Ikke** minst ville det være i strid med § 8 i KOMMUNEDELPLAN FOR AKREHAMN, der det står at: «Hensynsone H570: Alle søknadspliktige tiltak innenfor hensynsone H570, skal forelegges kommunal og fylkeskommunal kulturminneforvaltning før det fattes vedtak.»

Vi vil også påpeke at eier av 15/8, Erling Bergfjord, i forkant av soknaden kun muntlig (to ganger) har informert oss om byggeplanene, og da i en nokså løs form. Han har ikke på noe tidspunkt spurt oss om hva vi, som naboer, mener om byggeplanene. Vi synes det er leit at Bergfjord ikke har invitert oss til dialog for å finne en minnelig løsning. Byggeplanene gjelder også vår eiendom, og vi har rettigheter ifølge lovverket.

Oppsummer: Samlet sett vil det planlagte større byggetiltaket være til meget stor ulempe og meget stor sjenanse for oss. Byggetiltaket er av en størrelsesorden som gjør det høyst sannsynlig at plan- og bygningslovens § 29-4 trer i kraft (og sannsynligvis også kapittel 4 i byggesaksforskriften). Vi kommer ikke til å skrive under på en avstandserklæring, og dermed gjelder høyst sannsynlig 4-meters regelen (det større byggetiltaket må trekkes minst 4 meter fra grensen til eiendommen vår). Eiendommen det større planlagte tiltaket er planlagt på, alts 15/8, er i sin helhet SEFRAK-registrert. Vi kan ikke se at det større planlagte tiltaket er i tråd med kulturminnelovens § 2. Det er vanskelig å se at Karmøy kommune kan gi de planlagte større tiltaket dispensasjon etter plan- og bygningsloven kap. 19, da fordelene med det større tiltaket ikke er større enn ulempene. I tillegg trer bestemmelser i kommunens egne reguleringsplaner for det gjeldende området (hensynsone). i kraft.»

Tilsvaret til merknad:

«Vi viser til merknad til nabovarsel fra naboen i Øyavegen 51 på 15/2001. Merknaden inneholder så mange faktafeil at vi ser oss nødt til å korrigere dem.

I merknaden refererer de flere ganger til en «ny boenhet». **Dette er feil**, og vi mener at nabovarselet ikke kan misforstås. Det foreslåtte tiltaket som det søkes om på sørsiden av løen gjelder en trapp, markterasse og en levegg. Videre uttrykker de bekymring for at vi skal få innsyn fra 3-4 m høyde fra denne «boenheten». Her sikter de til vinduet på loftet i løen. Dette vinduet har vært der siden 1860 og har ingenting med tiltaket å gjøre. Naboen hevder også at levegg/gjerde vil sperre utsikten mot kaiområdet. Det korrekte vil være at de mister litt av utsikten til to store trær i vår hønsegård. Levegg er i tillegg plassert på nordøst-siden av naboens uteområde og vil derfor ikke legge skygge inn på dette uteområdet. Naboen ønsker også å beskrive søkt tiltak som et større tiltak, men igjen basert på feil premisser. Det skal ikke være en boenhet og det skal ikke være inngang til løen. Levegg med port mot nabo ville i utgangspunktet ikke vært søknadspliktig siden den er ikke høyere enn 1,8m og ikke lengre enn 5m, men siden eiendommen vår er lagt i bevaringsområde i Reg.plan (H570) så søkes det om dette i lag med tiltaket på nordsiden av løen. De fremholder at vi ikke har spurt hva naboen mener. Dette må være en klar svikt i hukommelsen ettersom det var Tina Johannessen som først la fram forslag om en levegg våren 2020. Hun ville imidlertid sette opp en vegg fra løa og tvers over til sitt hus. Dette forslaget kunne vi ikke støtte fordi vi ønsket å ha fri tilgang rundt hele løen. Våren 2021 foreslo vi istedenfor en levegg omtrent slik som skissert i nabovarselet. Dette fikk vi ikke noen klar tilbakemelding på før naboen satte i gang med et eget tiltak. Dette tiltaket er en levegg og tak ut fra bolig som er plassert nært inntil vår grense (mindre enn 1 m) uten at vi har mottatt noe nabovarsel på dette.

Merknaden beskriver også at ulempene ved forslaget er større enn fordelene. Ulempene er etter vår mening basert på feil premisser og blir dermed tilsynelatende overeskalert. Vårt forslag innebærer store og klare fordeler for begge parter. Per idag har vi direkte innsyn i deres hage fra bakkenivå og omvendt. En levegg og gjerde vil redusere innsynet til et minimum. Ved å «koble seg på» leveggen til sin side, vil de også kunne stoppe gjennomtrekken fra nordavinden. Fordelene er med andre ord større enn ulempene for begge parter.

Nabo setter også spørsmål om hva som kan avklares med kommuneantikvar. Det vi viser til i nabovarsel er at vi har hatt kontakt/dialog med kommuneantikvar for å kunne avklare tiltaket og tilpasse dette i forhold til hva som kan aksepteres av nye tiltak på eiendommen. Dette er helt vanlig å gjøre når tiltak er avhengig av

en vurdering i forhold til bevaringsområde (H570). På denne måten er søknad med innhold bedre tilpasset/ avklart for den sendes inn til kommunen for behandling.»

Det innkom ytterligere merknad fra nabo:

«Vi ønsker å bemerke to forhold i saken, i tillegg til innholdet i nabomerknaden.

1. Vi opplever informasjonen som er gitt i saken som forvirrende. Bergfjord har ikke på noe tidspunkt tatt kontakt med eier av Gårdsnr.:15 Bruksnr.:2001, Tina Therese Johannessen. Han har vært innom og snakket løst om prosjektet med ektemann Hein Berdinesen to ganger, og da med uklar muntlig informasjon om prosjektet. Den første gangen Bergfjord ga en muntlig beskrivelse av planene for bygging, sa han eksplisitt at det var tenkt inn en ny boenhet i løa, i form av en «hems» for overnatting, og at trappen skulle lede til en ny inngang til denne nye boenheten. Det er riktig at dette ikke er del av tegningene i søknaden som sendes inn til kommunen, men vi har hele tiden hatt forståelsen at det kommer en ny boenhet på søndre del av løa. At det nå er endringer i planene har vi ikke fått beskjed om, verken skriftlig eller muntlig. Vi vil gjerne ha en klarhet i hva som egentlig er tenkt på dette området, som grenser til vår eiendom, og hva denne trappen skal brukes til/lede til.

2. Hvis det bare er snakk om å sette opp en kombinasjon av levegg og gjerde (jf. tegninger) for å skille eiendommene, er det ønskelig med en skikkelig dialog om hvordan kombinasjonen av levegg og gjerde skal se ut, og hvor det skal plasseres i forhold til grensen (jf. regelen i plan- og bygningsloven om at en konstruksjon på over 10 meter skal trekkes en meter fra grensen, se nabomerknad), da kombinasjonen av levegg og gjerde på over 10 meter på selve grensen, vil berøre eiendommen vår sterkt. «

Tilsvaret til merknad:

«Vi må få presisere at det aldri har vært planer om en boenhet i løen. Dette er i beste fall en misforståelse fra naboens side. Under befaringen med Ane og Rune fra Karmøy Kommune (der Hein Berdinesen var tilstede) ble det nevnt at "vi skal jo bo her engang". Betydningen av dette er at planen er at vi skal bo permanent i bolighuset i Øyavegen 49 når min kone går av med pensjon. Vi ser at dette kan misforståes slik at vi skulle bo i løen. Det er på bakgrunn av at vi skal flytte hit at vi ønsker å starte disse tiltakene (også nevnt under befaringen).»

Etter at mer detaljerte byggetegninger av tiltaket foreligger har nabo kommet med slik merknad:

«Vi, som nabo til tiltaket «22/6953 - Gnr. 15, bnr. 8 - Gjerde/ levegg, trapp og uteområde - Øyavegen 49», er fortsatt av den klare oppfatningen at det foreslåtte tiltaket bryter med plan- og bygningslovens bestemmelse om at sammenhengende konstruksjoner på over 10 meter i lengde skal trekkes én meter fra nabogrense. Vi kan ikke se at foreslåtte konstruksjon, som er tegnet som en sammenhengende konstruksjon av levegg og gjerde, ikke faller inn under bestemmelsen. Lengden på tiltaket er samlet sett uansett på over 10 meter i lengde, og må derfor trekkes én meter fra grensen. Det vil ha svært mye å bety for oss og vårt ute- og hageområde at konstruksjonen trekkes én meter fra grensen. Det vil høyst sannsynlig ha svært liten betydning for tiltakshaver at den trekkes én meter fra grensen, i og med at konstruksjonen ligger langt fra tiltakshavers bruksområder på eiendommen, og er for tiltakshavers del gjemt bak en låve og ikke synlig fra tiltakshavers hus.»

Tilsvaret til merknad:

«Det er snodig at naboen vurderer hvilken verdi dette uteområdet vil få for OSS etter at tiltaket er gjennomført. At leveggen ikke er synlig fra huset blir pussig nok også et poeng (som skaper undring). Merknaden er bare nok et eksempel på trenering, men inneholder ellers ingenting nytt.

All denne treneringen fra naboen har fått oss til å vurdere en annen løsning der vi setter opp et gjerde på hele tomtgrensen mot 15/2001. Deretter oppføres en levegg på 5 meters lengde på innsiden av gjerdet. På denne måten får vi to tiltak som begge kan gjennomføres uten søknad. Vi vil i så fall stå igjen med en søknad om trapp og levegg uten sikringsgjerde. Dette ville vært en fullstendig akseptabel løsning fra vår side og på mange måter enklere for alle parter.

Vi setter vår lit til at Karmøy Kommune godkjenner tiltaket slik det er omsøkt og ikke vurderer sikringsgjerdet som en fortsettelse av leveggen. Dersom Karmøy Kommune ikke kan godkjenne tiltaket slik det er omsøkt, aksepterer vi det og ber om at sammenhengende sikringsgjerde etter levegg utgår.»

Ytterligere merknad fra nabo:

«Vi synes at tonen fra tiltakshaver i denne saken begynner å bli ubehagelig (jf. dokumentID: 22/64029 - Gnr. 15, bnr. 8 - Svar på merknad fra nabo). Det fremmes beskyldninger om trenering fra vår side, og det fremmes trusler om nye og ikke omsøkte (og for oss verre) tiltak langs tomtegrensen, om ikke tiltakshaver får godkjent søknaden sin av saksbehandler. For det første: Vi er ikke ute etter å trenere saken. Vi har flere ganger pekt på at det omsøkte tiltaket vil ha stor negativ innvirkning på hage- og uteområdet vårt, og at et tiltak derfor må gjøres så skånsomt som mulig, og i tråd med bestemmelser i plan- og bygningsloven. Vi mener at tiltaket, slik det er tegnet nå, ikke oppfyller disse kravene (jf. tidligere merknader fra oss i saken). Og vi har visse rettigheter her, ifølge lovverket. For det andre: Tiltakshaver truer med å sette opp et sikringsgjerde langs hele tomtegrensen, og en ny fem meter lang levegg bak gjerdet, om han ikke får det som han vil. Dette, skriver han, vil han gjøre uten å søke kommunen om lov, og uten å melde nabovarsel. Da vil tiltakshaver i tilfelle begå et lovbrudd. Alle byggetiltak på tomten gnr.15, bnr. 8 er melde- og søknadspliktige, i og med at det er SEFRAK-bygg med mer involvert. Statsforvalteren skal også involveres. Om tiltakshaver går med planer om nye og andre tiltak enn det omsøkte, må han sende inn nytt nabovarsel og ny søknad, med nye tegninger. Som sagt, dette begynner å bli ubehagelig, og dette er vår sluttkommentar: Vi setter vår lit til bestemmelsene i plan- og bygningsloven, og til at kommunen gjør sin beslutning i tråd med lovverket.»

Kommunens vurdering av merknad:

Det er fastslått at søknaden ikke omfatter innredning/bruksendring av løa.

Søknaden gjelder et tiltak i hver ende av løa. Tiltaket nord for løa er ikke omstridt. Tiltaket sør for løa er en levegg, som fortsetter i et gjerde, samt ei trapp mellom to nivåer i hagen. Leveggen har en lengde på 5 m, der 3,2 m følger nabogrensen. Høyden skal være 1,8m. Nabogjerdet skal være i forlengelsen av leveggen og skal være maks 1 m over terreng. Lengden på gjerdet er ca. 5,2 m. Gjerdet og leveggen skal følge terrenget.

Trappen ligger mer enn 4 m fra nabogrensen og ligger i flukt med terrenget helt inntil løa. Kommunen kan ikke se at trappa vil være til sjenanse for naboen.

Leveggen skal ha stående tett kledning. Gjerdet skal ha åpen konstruksjon med stående spiler mellom over- og underligger.

Etter nabolovens bestemmelser har man rett til å sette opp et åpent nabogjerde på inntil 1,5 m høyde helt inntil eiendomsgrensen. Et slikt gjerde er unntatt søknadsplikt etter plan- og bygningsloven. Kommunen vurderer gjerdet å være i tråd med nabolovens bestemmelser og derfor ikke søknadspliktig.

Leveggen er i tråd med plan- og bygningslovens bestemmelser om tiltak som er unntatt søknadsplikt. Jfr. SAK § 4-1 bokstav f punkt 2. Tiltakshaver kan derfor sette opp leveggen i medhold av denne bestemmelsen.

Selv om dette er to tiltak som kan oppføres uten søknad, kan man vurdere helheten som et søknadspliktig tiltak. Ettersom det foreligger nabomerknad og tiltakshaver har sendt inn søknad for alle tiltakene samlet, vil kommunen behandle søknaden om gjerde og levegg.

Kommunen ser at naboen kan miste noe utsikt, men viser til at åpent nabogjerde og en mindre levegg er konstruksjoner som i loven anses å være rimelige innretninger i boligområder. Noe tap av utsikt er påregnelig i boligområder. De innretningene det søkes om er ikke i strid med noen bestemmelser i lov eller plan og tillates derfor. Nabomerknad tas ikke til følge.

Kommuneantikvarens vurdering

«Eiendommen 15/8 er regulert til bevaring gjennom plan 2041. Eiendommen består av bolighus, eldhus og driftsbygning, alle med byggeår 1860. Bygningene er en viktig del av bevaringsområdet, og blir godt tatt vare på av eiere. Kommuneantikvaren har forståelse for eiers ønske om å skjerme eiendommen for vær og vind og

stiller seg positiv til de foreslåtte endringene. Vi vurderer tiltakene til å være av mindre karakter og at de ikke påvirke tunets verneverdi.»

Uttalelse fra Seksjon for kulturarv hos Rogaland fylkeskommune

«Fylkesdirektøren støtter kommuneantikvarens vurderinger i saken og har ingen merknader til at kommunen gir tillatelse til omsøkte tiltak.»

Visuelle kvaliteter

Lovfestede krav er ivaretatt.

Gebyr

Saksbehandlingsgebyr er etter Karmøy kommunes gebyrregulativ:

3.9.6 - § 20-4 e. Andre mindre tiltak	3700	1	3700
3.18.2 - Mangelbrev	1050	1	1050
Totalt gebyr å betale			4750

Faktura blir ettersendt til tiltakshaver.

Merknader

- Det er lagt til grunn at alle relevante funksjoner og ansvarsområder i tiltaket er dekket med nødvendig ansvarsrett jf. pbl. § 23-3.
- Det må søkes om ferdigattest. Ingen bygning eller anlegg kan tas i bruk uten at det foreligger enten midlertidig brukstillatelse eller ferdigattest fra kommunen, jf. pbl. § 21-10.
- Denne tillatelsen skal alltid være tilgjengelig på byggeplassen.
- Er tiltaket ikke igangsatt senest 3 år etter at tillatelsen er gitt faller tillatelsen bort. Det samme gjelder dersom tiltaket blir innstilt i lengre tid enn 2 år, jf. pbl. § 21-9.
- Bygningen/tiltaket må ikke tas i bruk til annet formål enn det denne tillatelsen gjelder.

Du kan klage på vedtaket

Som part i saken har du rett til å klage på vedtaket innen tre uker fra du fikk dette brevet. Du finner mer informasjon om klageretten på siste side.

Sektor areal- og byggesak har behandlet saken, jf. kommuneloven § 13-1, sjette ledd. Det er et administrativt vedtak, fattet etter gjeldende delegeringsreglement, vedtaksnr. 1473/22.

Med hilsen

Bergitte Hatteland Flatebø
konst. areal- og byggesakssjef

Ingvill Granodd
ingeniør

Dokumentet er godkjent elektronisk.

Kopi til:

Ane Steingilda Alvestad			
Erling Magnus Bergfjord	Barlindstien 6a	4072	RANDABERG
Hein Berdinesen	Øyavegen 51	4270	Åkrehamn
Tina Therese Johannessen	Øyavegen 51	4270	Åkrehamn

Klagerett

Du har rett til å klage på dette vedtaket. Klageretten er omtalt i forvaltningsloven § 28.

Klagefrist	Klagefristen er tre uker fra den dagen du fikk dette brevet. Det er nok at klagen er sendt på e-post eller postlagt før fristen går ut. Dersom du klager så sent at det kan være uklart for oss om du har klaget i rett tid, bør du opplyse om datoen for når du mottok brevet. Dersom du klager for sent, kan vi se bort fra klagen. Du kan søke om å få lengre klagefrist. Dette må i så fall begrunnes.
Innhold i klagen	Du må opplyse om hvilket vedtak du klager på, grunnen til at du klager, hvilke endringer du ønsker, og eventuelt andre opplysninger som kan ha noe å si for vår vurdering av klagen. Klagen må være underskrevet.
Hvem sender du klagen til?	Klagen sender du på e-post til post@karmoy.kommune.no eller i brev til Karmøy kommune, sektor areal- og byggesak, Rådhuset, postboks 167, 4291 KOPERVIK. Dersom vedtaket vårt ikke endres som følge av klagen, sender vi klagen til klageinstansen for endelig vedtak.
Klageinstans	Statsforvalteren er klageinstans i noen saker, og kommunens formannskap eller klageutvalg, er klageinstans i andre saker. Dersom saken går til en klageinstans, vil du få konkret beskjed om hvilken instans det er.
Rett til å se dokumentene og til å kreve veiledning	Med noen unntak har du rett til å se dokumentene i saken. Reglene om dette finner du i §§ 18 og 19 i forvaltningsloven. Har du behov for veiledning, ta kontakt med oss, så vil vi gi nærmere veiledning om retten til å klage, om framgangsmåten og om saksgangen ellers.
Kostnadene med klagesaken	Hvis vedtaket blir endret til din fordel, kan du ha krav på å få dekket større kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, f.eks. til advokathjelp. Hvis det trengs, vil klageinstansen orientere deg om retten til å kreve å få dekket saksomkostninger. Eventuelt krav om dekning av saksomkostninger må fremmes innen tre uker etter at det nye vedtaket ble gjort kjent for deg.
Klage til sivilombudsmannen	Hvis du mener at du er urettferdig behandlet av den offentlige forvaltningen, kan du sende inn en klage til Sivilombudsmannen. Sivilombudsmannen kan ikke endre vedtaket, men kan gi sin vurdering av hvordan den offentlige forvaltningen har behandlet saken, og om det er gjort feil eller noe er forsømt. Dette gjelder ikke i saker som er avgjort av Kongen i statsråd (regjeringen). Da kan du ikke senere få saken din inn for Sivilombudsmannen.